

Yapay Zeka ve Kişilerarası İletişim: 2015-2024 Döneminde Web of Science (WoS) ve Scopus Yayınlarının Bibliyometrik ve Metin Madenciliği Analizi

Artificial Intelligence and Interpersonal Communication: Bibliometric and Text Mining Analyses of Web of Science (WoS) and Scopus Publications (2015-2024)

Neslihan ÖZMELEK TAŞ*

ÖZ

Bu çalışmada, 2015–2024 yılları arasında Web of Science (WoS) ve Scopus veri tabanlarında yayımlanan yapay zekâ (YZ) ve kişilerarası iletişim temalı akademik literatür kapsamlı biçimde incelenmektedir. Çalışmanın amacı, bu alandaki yayınların yapısal ve tematik gelişimini ortaya koymak, araştırma eğilimlerini belirlemek ve alanın mevcut durumunu bütüncül bir perspektifle değerlendirmektir. Bibliyometrik analiz ve metin madenciliği yöntemleri bir arada kullanılarak alanın içeriksel yönelimleri ve bibliyometrik yapısı analiz edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan 260 makale, yinelenen kayıtların temizlenmesiyle belirlenmiştir. Bulgular, son on yılda yayın üretiminin hızlı biçimde arttığını; özellikle 2018 sonrası dönemde teknik odaklı çalışmalardan iletişim ve toplumsal temalara yönelim olduğunu göstermektedir. Yayınlar büyük ölçüde ABD merkezli kurumlarda yoğunlaşmakta; uluslararası iş birliği oranı ise sınırlı kalmaktadır. Sonuçlar, alanın henüz kurumsallaşma sürecinde olduğunu, ancak tematik çeşitliliğin arttığını ve teknik–iletişim ekseninde çift yönlü bir genişleme yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu çalışma, YZ–kişilerarası iletişim literatürünü sistematik olarak haritalandırarak, alana yönelik gelecek araştırmalar için kavramsal ve yöntemsel bir zemin sağlamaktadır.

ANAHTAR KELİMELELER

Yapay zeka, kişilerarası iletişim, bibliyotektik analiz, metin madenciliği, iletişim.

ABSTRACT

This research comprehensively examines the academic literature on artificial intelligence (AI) and interpersonal communication published in the Web of Science (WoS) and Scopus databases between 2015 and 2024. The aim of the study is to reveal the structural and thematic development of publications in this field, identify research trends, and evaluate the current state of the field from a holistic perspective. The content trends and bibliometric structure of the field were analyzed using a combination of bibliometric analysis and text mining methods. The 260 articles included in the study were identified by cleaning duplicate records. The findings indicate that publication production has increased rapidly in the last decade, with a shift from technically focused studies to communication and societal themes, particularly after 2018. Publications are largely concentrated in US-based institutions, and the rate of international collaboration remains limited. The results reveal that the field is still in the process of institutionalization, but thematic diversity is increasing and there is a two-way expansion along the technical–communication axis. By systematically mapping the AI–interpersonal communication literature, this study provides a conceptual and methodological basis for future research in the field.

KEYWORDS

Artificial intelligence, interpersonal communication, bibliometric analysis, text mining, communication.

Makale Geliş Tarihi / Submission Date 07.10.2025		Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance 11.11.2025
Atıf	Özmelek Taş, N. (2025). Yapay Zeka ve Kişilerarası İletişim: 2015-2024 Döneminde Web of Science (WoS) ve Scopus Yayınlarının Bibliyometrik ve Metin Madenciliği Analizi. <i>Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi</i> , 28 (2), 595-614.	

* Arş. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, nozmelek@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6348-2495

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin gelişim süreci hem yaşamak için temel ihtiyaçların karşılanmasıyla hem de toplumsal yaşamı kolaylaştıran, ekonomik ve kültürel ilişkileri dönüştüren teknolojilerin ortaya çıkışıyla şekillenmiştir. İlkel dönemdeki araçlardan, sanayi devriminin gelişimi ile birlikte makineler çağına ve buradan günümüzün dijital altyapılarına kadar her önemli gelişme, toplumların örgütlenme biçimlerini ve iletişim pratiklerini köklü biçimde dönüştürmüştür. Özellikle son yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı ilerlemeler, bireylerin hem bilgiye erişim yollarını hem de anlam üretme, paylaşma ve etkileşim biçimlerini de yeniden tanımlamıştır (Kıvanç & Akıncı Çötök, 2024).

Teknolojik gelişmelerin en dikkat çekici yönlerinden biri, uzun süre insana özgü kabul edilen öğrenme, akıl yürütme ve iletişim kurma gibi bilişsel işlevleri üstlenebilen sistemlerin ortaya çıkmasıdır (Öztemel, 2020). Başlangıçta belirli görevleri yerine getirmek üzere tasarlanan bu sistemler, zamanla problem çözme, dil işleme ve karar verme gibi daha karmaşık süreçlerde de kullanılabilir hâle gelmiştir. Böylelikle söz konusu teknolojiler, basit otomasyon araçları olmaktan çıkarak toplumsal yaşamın farklı alanlarında etkili birer özne haline gelmiştir (Küsbeci, 2021).

Literatürde bu gelişmeler, giderek daha fazla kabul gören bir kavram çerçevesinde “yapay zeka (YZ)” olarak adlandırılmaktadır (Sezerer Albayrak, 2025). YZ, başlangıçta teknik bir ilerleme olarak değerlendirilirken, günümüzde toplum, kişilerarası ilişkiler ve kültürel değerler üzerinde etkili bir dönüşüm gücü olarak tanımlanmaktadır (Haenlein & Kaplan, 2019; Moor, 2006). YZ araçlarının kullanımıyla birlikte insandan insana bilgisayar aracılı iletişimin doğası, insandan makineye ve makineler arası iletişim biçimlerine evrilmektedir (Gunkel, 2012).

Bu gelişme, kişilerarası iletişimi de derinden etkilemektedir. Geleneksel kişilerarası iletişim, bireyler arasında yüz yüze veya sınırlı dijital ortamlarda gerçekleşen mesaj alışverişine dayanırken, günümüzde YZ destekli uygulamaların rolü giderek artmaktadır. YZ aracılı iletişim (Artificial Intelligence-Mediated Communication-AI-MC) kavramı, mesajların kullanıcı adına dönüştürüldüğü, filtrelendiği ya da yeniden üretildiği etkileşim biçimlerini tanımlamaktadır (Hancock et al., 2020). Bu bağlamda iletişim süreci, gönderici ve alıcı arasında gerçekleşen doğrusal bir aktarım olmaktan çıkmakta; algoritmaların sürece etkin bir özne olarak katılmasıyla çok katmanlı bir yapıya bürünmektedir (Özgen & Yılmaz Tiryaki, 2024). Böylece yeni bir kuramsal çerçeve ortaya çıkmakta ve iletişim alanında özgün tartışmalar için zemin oluşmaktadır. İnsan-makine iletişimi (Human-Machine Communication-HMC) yaklaşımı da makinelerin hem araçsal işlevler görmekle sınırlı kalmadığını hem de iletişimsel özneler olarak değerlendirilebileceğini ileri sürmektedir (Guzman & Lewis, 2020; Yoşumaz, 2025). Bu bakış açısı, bireylerin sohbet robotları, dijital asistanlar ve sosyal robotlarla kurdukları etkileşimlerin niteliğini, özgünlük ve samimiyet algılarını nasıl dönüştürdüğünü gözler önüne sermektedir.

Güncel araştırmalar, YZ destekli arkadaşlıkların ve sohbet robotlarının kullanıcılarla uzun vadeli ilişkiler kurabildiğini, yalnızlığı azalttığını, duygusal bağları geliştirdiğini ve güven unsuruyla kullanım niyetini artırdığını göstermektedir (Chaturvedi et al., 2023). Ayrıca söz konusu sistemler, kullanıcılar tarafından iletişim sürecine etkin biçimde katılan aktörler olarak algılanmakta; bu durum iletişim psikolojisi açısından yeni açılımlar sunmaktadır (Sundar, 2020). Bunun sonucunda çeşitlenme ve derinleşme, kuramsal tartışmalarda değil, akademik üretimde de kendini göstermektedir. Bu ihtiyacı karşılamada literatürde öne çıkan yöntemler arasında özellikle bibliyometrik analiz ve metin madenciliği bulunmaktadır. Bibliyometrik analizler yayınların gelişim seyrini, işbirliği ağlarını ve atıf ilişkilerini açığa çıkarırken; metin madenciliği teknikleri araştırma konularının kavramsal bağlantılarını, tematik kümelerini ve söylemsel evrimini görünür kılmaktadır (Aria & Cuccurullo, 2017; Donthu et al., 2021). Her iki yaklaşımın birlikte kullanımı, hızla büyüyen ve disiplinler arası niteliği giderek artan YZ-kişilerarası iletişim literatürünün hem yapısal hem de kavramsal haritasını çıkarmaya imkân tanımaktadır.

Tüm bu gelişmeler, YZ'nin kişilerarası iletişim literatüründe teknik bir perspektiften ele alınmamasını, toplumsal etkileşimlerin niteliğini dönüştüren bir unsur olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, ortaya çıkan yeni araştırma alanı hızla büyümekte, disiplinler arası bir boyut kazanmakta ve hem teorik hem de metodolojik açıdan farklı yönelimlere sahne olmaktadır. Dolayısıyla, mevcut literatürün kapsamlı ve sistematik biçimde incelenmesi, alanın gelişim çizgisini anlamak açısından kritik önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çalışma, 2015-2024 yılları arasında Web of Science (WoS) ve Scopus veri tabanlarında yayımlanan “YZ-kişilerarası iletişim” odaklı yayınları “bibliyometrik ve metin madenciliği”

yöntemleriyle kapsamlı biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, hem yapısal boyut (en üretken yazarlar, kurumlar, iş birliği ağları, atıf örüntüleri) hem de kavramsal yönelimler (anahtar temalar, konu kümeleri, tematik evrim) ortaya konulacak; böylelikle alandaki mevcut eğilimlerin sistematik biçimde haritalanması ve ilerideki araştırma alanlarının daha bilinçli şekilde şekillendirilmesine katkı sağlanacaktır.

1. LİTERATÜR

1.1. Kişilerarası İletişimde YZ'nin Kavramsal ve Dönüştürücü Boyutu

YZ'nin tarihsel gelişimi, iletişim çalışmalarıyla doğuştan bağlantılıdır. YZ felsefesini ilk ortaya çıkaran kişi ünlü İngiliz matematikçi ve makine öğreniminin öncüsü Alan Turing'dir (Vardarlıer, 2022). Dartmouth Konferansı'ndan altı yıl önce, yani 1950 yılında Turing, "*Mind*" adlı felsefe dergisinin Ağustos sayısında, "*hesaplama makineleri ve zeka*" adlı bir makale yayınlamış ve makalede "*makineler düşünebilir mi?*" sorusunu sorarak felsefi açıdan konuyu tartışmaya açmıştır (Doğan, 2002; Gülel, 2023; Penrose, 2023). Bu soru etrafında şekillenen Turing Testi (Murugesan, 2025), özünde bir iletişim testidir; bir makinenin insanlarla kurduğu diyalog üzerinden zekâsını değerlendirmeyi hedefler. Dolayısıyla, YZ ve kişilerarası iletişim araştırmaları, "*insan ve insan-dışı bir varlık arasında anlamlı bir iletişim kurulabilir mi?*" temel sorusu üzerinden ortak bir felsefi zemine sahiptir.

YZ'nin kavramsal temelleri, Amerikalı bilgisayar bilimci Prof. John McCarthy tarafından ilk öneri olarak 1955 yılında Dartmouth projesi için dile getirilmiş (Andresen, 2002) ve 1956'da gerçekleşen Dartmouth Konferansı'nda "*YZ problemiyle ilgilenen kişiler*" başlığıyla yayınlanan önemli bir bildiri içerisinde makinelerin "*bir makinenin, bir insanın davranışına benzer şekilde akıllı davranmasını sağlamak*" ifadesine dayanmaktadır (Gürkan & Aydoğan, 2024; McCarthy et al., 1955). John McCarthy ile beraber bu konferansa iştirak eden, Marvin Minsky, Allen Newell ve Herbert Simon gibi bilim insanları YZ'nin babaları olarak anılmaktadır (Nabiyev & Erümit, 2022).

Makine öğrenmesi, doğal dil işleme, derin öğrenme ve sinir ağları gibi alt alanlardaki ilerlemeler, YZ'nin farklı disiplinlerde ve gündelik yaşamın çok çeşitli alanlarında uygulamaya dönük hâle gelmesini sağlamıştır (Özbek, 2023; F. Yazıcı & Köseadağ, 2024). YZ ve iletişim ilişkisi, son yıllarda sosyal bilimlerde hızla gelişen disiplinlerarası bir araştırma alanı hâline gelmiştir (Çeber, 2023; Kavut, 2024). Literatürde YZ'nin iletişim süreçlerine etkileri; teknik, toplumsal, kültürel ve etik boyutlarıyla ele alınmakta; hem kişilerarası hem de kurumsal düzeyde yeni tartışma alanları doğurmaktadır (Çeber, 2024; Yıldız, 2021).

1.2. YZ ve Kişilerarası İletişim

Kişilerarası iletişim (*interpersonal communication*) iki kişi arasında isteyerek veya istemeden gelişen ilişkilerin, mesafeli olandan yakın olana doğru hareket etmesi ile bir kişinin diğerini daha iyi tanımaya başladığı, yararlı içeriklerin değişimi anlamına gelmektedir (Gürüz & Temel Eğinli, 2008). Çağımızda, YZ teknolojilerinin gelişmesiyle bu klasik tanım dönüşmektedir (Saki & Köroğlu, 2024). YZ destekli sohbet robotları, dijital asistanlar ve sosyal robotlar, bilgi aktarımının ötesine geçerek kullanıcılarla duygusal bağ kurabilen, kişiselleştirilmiş yanıtlar üretebilen ve iletişimde aktif rol üstlenen öznelere hâline gelmiştir. (Guzman & Lewis, 2020; Hancock et al., 2020). Bu sayede; kişilerarası iletişimin "*kişisel olmayandan kişisel olana*" ilerleyen dinamiği (Avcı, 2023), YZ aracılı iletişimde de yeniden üretilmektedir. Başlangıçta pratik amaçlarla başlayan insan-YZ etkileşimleri, zamanla güven, yakınlık ve samimiyet boyutları kazanabilmektedir (Chaturvedi et al., 2023).

Kişilerarası iletişim, literatürde genellikle kaynak ve alıcının insanlar olduğu, karşılıklı geri bildirimlere dayalı ve çoğunlukla yüz yüze gerçekleşen bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Aziz, 2010; Çetinkaya, 2017; Özkan, 2009). Bu iletişim biçiminin kişilerarası sayılabilmesi için tarafların mesaj alışverişinde bulunmaları yeterli değildir; kişisel deneyimlerin, duygu ve düşüncelerin paylaşılması da gereklidir. Bu netice ile kişilerarası iletişimin temelini, bireyler arasında karşılıklı etkileşim ve sosyalleşme oluşturur (Demir, 2013; Mutlu, 1998). Geleneksel tanımlar, iletişimin en ideal hâlinin yüz yüze etkileşim olduğunu vurgulamakla birlikte, teknolojinin ilerlemesiyle zaman ve mekân sınırlarının aşıldığı, sosyal medya ve dijital platformlar aracılığıyla da kişilerarası iletişimin sürdürülebildiği görülmektedir (Çitil Gürel, 2015; T. Yazıcı, 2015). Buradan hareketle, YZ destekli iletişim teknolojileri, kişilerarası iletişim kavramının kapsamını dönüştürmektedir. YZ tabanlı sohbet robotları, sanal asistanlar veya sosyal robotlarla kurulan etkileşimler (Akbulut, 2024), kullanıcıların gündelik ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamakta; kişisel duygu ve düşüncelerini paylaşmalarına da olanak sağlamaktadır (Sarioğlu & Güregen, 2024). Geleneksel kişilerarası iletişimde olduğu

gibi, bu tür insan-YZ etkileşimlerinde de karşılıklı geri bildirim, anlam üretimi ve sembolik paylaşım söz konusudur. Örneğin, bir kullanıcının yalnızlığını gidermek amacıyla sohbet robotuyla duygularını paylaşması, klasik kişilerarası iletişim tanımlarında yer alan “*kişisel olandan pay alma*” ölçütünü karşılamaktadır (Chaturvedi et al., 2023). Sonuç olarak, teknolojinin sağladığı yeni iletişim ortamları kişilerarası iletişimin sadece insanlar arasında olmadığını, aynı zamanda insanlar ile YZ sistemleri arasında da kurulabileceğini göstermektedir (Neşeli & Terzioğlu, 2023).

Bu gelişmeler, kişilerarası iletişimin klasik tanımlarının artık tek başına yeterli olmadığını ve YZ aracılı etkileşimlerle yeniden düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.

1.3. Kuramsal Çerçeveler: AI-MC ve HMC

Literatürde yüz yüze iletişim, uzun süre “ideal” biçim olarak tanımlanmıştır (Erdoğan, 2002; Parlak, 2014). Ancak günümüzde bu süreç, YZ aracılı etkileşimlerle farklı bir boyut kazanmıştır. Bilgisayar sistemleri, insanlarla etkileşimlerinde giderek insana özgü nitelikler sergilemekte; tepkilerin ve ifade biçimlerindeki nüansların karmaşıklığı giderek insan-insan etkileşimine yaklaşmaktadır (Meyer et al., 2016). YZ; bakış, ses tonu veya sözel ifadeleri analiz ederek kullanıcıya anında geri bildirim verebilmekte, kişisel deneyimlerin paylaşılmasına imkân tanıyabilmektedir. Bu bağlamda, YZ ile kişilerarası iletişim arasındaki ilişkiyi daha iyi kavrayabilmek için bazı temel kavramların incelenmesi gerekmektedir. Aşağıda sunulan ilkeler, insan iletişiminin temel boyutlarıyla YZ tabanlı iletişim süreçleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktadır (Koçyiğit & Darı, 2023):

- **İletişim İlkeleri:** İletişim, bir bilgi aktarım sürecidir ve etkili iletişim, karşılıklı anlayışa dayanır. Bu nedenle, YZ sistemleri de iletişim kurarken, doğru ve anlaşılır bir şekilde bilgi aktarmalıdır.
- **YZ ve İnsan İletişimi Arasındaki Farklılıklar:** İnsan iletişimi, empati, duygusal anlayış ve sosyal normlar gibi faktörlere dayanırken, YZ sistemleri doğru ve mantıksal bir şekilde hareket etmektedir. Bu farklılıkların farkında olmak, etkili bir iletişim kurmak için önemlidir.
- **YZ’nin İletişimdeki Rolü:** YZ sistemleri, iletişimde rol oynayabilirler. Örneğin, doğal dil işleme sistemleri, insanlarla doğal bir şekilde etkileşim kurabilir ve müşteri hizmetleri veya terapi uygulamaları gibi alanlarda kullanılabilir.
- **İnsan İletişimi ve YZ Arasındaki Etkileşim:** İnsanlarla iletişim kurabilen YZ sistemleri, insan iletişiminde bir araç olarak kullanılabilir. Örneğin, birçok insan, kişisel yardımcılarını aracılığıyla YZ sistemleriyle etkileşime geçmektedir.
- **İletişim Kalitesi:** Etkili bir iletişim kalitesi, doğru bilgi aktarımı ve anlaşılabilirlik ile ölçülür. YZ sistemleri iletişimde yer aldığında, doğru ve anlaşılır bir şekilde bilgi aktarımı sağlanmalıdır.

Bu kuramsal ilkeler YZ ile insan iletişiminin temel parametrelerini ortaya koymakta ve klasik kişilerarası iletişim ilkelerinin YZ bağlamında yeniden yorumlanması gerektiğini göstermektedir.

İnsan iletişiminde duygusal boyut, empati ve sosyal bağ ön plandayken; YZ tabanlı iletişimde mantık, doğruluk ve tutarlılık öne çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu ayrışma, YZ’yi tamamen insan iletişiminin yerine geçen bir unsur olmaktan çok, onu tamamlayan ve destekleyen bir araç olarak konumlandırmaktadır. Bu yaklaşım, Kaku’nun (2012) “*YZ’nin olası riskleri barındırmakla birlikte, özellikle sağlık, iletişim ve uzay çalışmaları gibi alanlarda daha güçlü olumlu dönüşümler yaratacağı*” yönündeki öngörüsüyle de uyumludur. Nitekim doğal dil işleme teknolojileri, müşteri hizmetlerinden sağlık iletişimine kadar pek çok alanda insan iletişimini kolaylaştırıcı bir işlev görmektedir (Russell & Norvig, 2024). Burada, YZ’nin kişilerarası iletişimdeki rolü, insan etkileşimlerini dönüştüren yeni bir iletişim boyutu kazandırmasıyla önem taşımaktadır.

Literatürde görüldüğü üzere YZ, kişilerarası iletişim süreçlerini, duygusal paylaşım, etik boyutlar ve kültürel bağlamlarla bütünleşen çok katmanlı bir olgu hâline getirmektedir. Bu çok yönlü dönüşümü kavrayabilmek için sadece teorik tartışmalar yeterli değildir; araştırma eğilimlerinin, yayın dinamiklerinin ve kavramsal yönelimlerin de sistematik olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, çalışma YZ ve kişilerarası iletişim ilişkisini ortaya koyan akademik üretimi bibliyometrik analiz ve metin madenciliği yöntemleriyle değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Böylelikle hem alandaki eğilimler nesnel verilerle açığa

çıkartılacak hem de kuramsal tartışmaların hangi yönelimler etrafında şekillendiği somut biçimde görülebilecektir.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE SEÇİM KRİTERLERİ

Araştırmanın veri seti, Web of Science (WoS) ve Scopus veri tabanlarında gerçekleştirilen taramalar sonucunda oluşturulmuştur. WoS kapsamında 2015-2024 yılları arasını kapsayan sorguda 1.056 yayın elde edilmiş; yalnızca *makale* türü ile sınırlandırıldığında bu sayı 699'a düşmüştür. İlgili konu alanları "*Communication, Social Sciences Interdisciplinary, Social Work*" ile filtreleme yapıldığında ise 40 yayın nihai analize dâhil edilmiştir.

Benzer şekilde, Scopus veri tabanında gerçekleştirilen sorguda başlangıçta 4.774 yayın elde edilmiş, son on yıl (2015-2024) ile sınırlandırma sonucunda bu sayı 3.509 olmuştur. Bu yayınlar tekrar filtre türü olarak *makale* ile sınırlandırıldığında 1.981 yayına inmiş; "*Social Sciences*" konu alanı filtresi uygulandığında ise 253 yayın elde edilmiştir.

Her iki veri tabanından elde edilen veriler birleştirilerek aynı makalelere yönelik analiz kontrolleri gerçekleştirilmiştir. Bu süreç sonucunda 293 yayın belirlenmiştir. Temizleme işlemleri kapsamında yinelenen (32 mükerrer kayıt) ve araştırma yıl aralıkları dışında kalan (1 kayıt) çalışmalar çıkarılmış; böylelikle nihai analiz edilecek veri seti 260 makaleden oluşmuştur.

Bu süreç, yalnızca sayısal olarak azaltma değil; aynı zamanda araştırmanın güvenilirlik, sistematik ve tekrar edilebilirlik ölçütlerini de güvence altına almaktadır. Araştırmanın tekrar edilebilirliğini güçlendirmek amacıyla analizler, Veri biliminde çok yaygın olarak kullanılan (Salmanpour et al., 2025) *R programı* ve buna bağlı olarak çalışan veri görselleştirme aracı (Hudaya et al., 2025) *bibliometrix* aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Buradan elde edilen nihai sonuç, hem konu kapsamı hem de metodolojik doğruluk açısından güvenilir bir analiz zemini sunmaktadır.

Çalışmada kullanılan WoS ve Scopus sorgularına ait anahtar kelime kombinasyonları ("*search string*") aşağıda belirtilmiştir:

WoS Sorgusu:

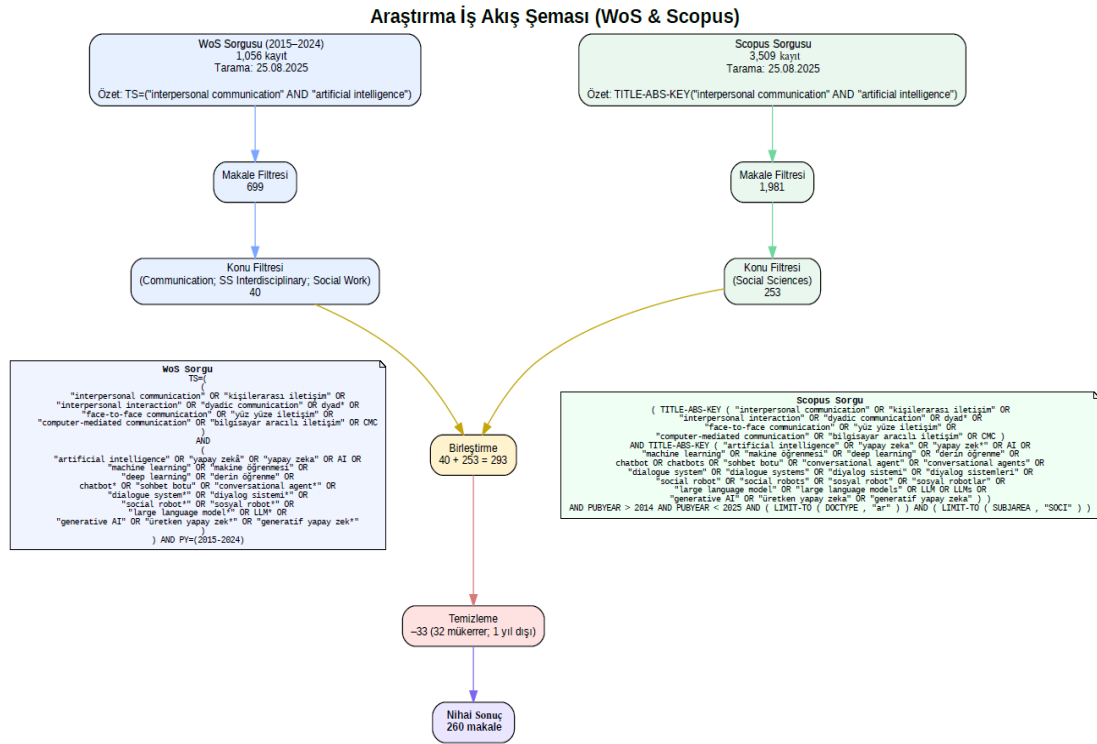
TS=((("interpersonal communication" OR "kişilerarası iletişim" OR "interpersonal interaction" OR "dyadic communication" OR dyad* OR "face-to-face communication" OR "yüz yüze iletişim" OR "computer-mediated communication" OR "bilgisayar aracılı iletişim" OR CMC) AND ("artificial intelligence" OR "yapay zekâ" OR "yapay zeka" OR AI OR "machine learning" OR "makine öğrenmesi" OR "deep learning" OR "derin öğrenme" OR chatbot* OR "sohbet botu" OR "conversational agent*" OR "dialogue system*" OR "diyalog sistemi*" OR "social robot*" OR "sosyal robot*" OR "large language model*" OR LLM* OR "generative AI" OR "üretken yapay zekâ" OR "generatif yapay zekâ")) AND PY=(2015-2024)

Scopus Sorgusu:

(TITLE-ABS-KEY ("interpersonal communication" OR "kişilerarası iletişim" OR "interpersonal interaction" OR "dyadic communication" OR dyad* OR "face-to-face communication" OR "yüz yüze iletişim" OR "computer-mediated communication" OR "bilgisayar aracılı iletişim" OR CMC) AND TITLE-ABS-KEY ("artificial intelligence" OR "yapay zeka" OR "yapay zekâ" OR AI OR "machine learning" OR "makine öğrenmesi" OR "deep learning" OR "derin öğrenme" OR chatbot OR chatbots OR "sohbet botu" OR "conversational agent" OR "conversational agents" OR "dialogue system" OR "dialogue systems" OR "diyalog sistemi" OR "diyalog sistemleri" OR "social robot" OR "social robots" OR "sosyal robot" OR "sosyal robotlar" OR "large language model" OR "large language models" OR LLM OR LLMs OR "generative AI" OR "üretken yapay zeka" OR "generatif yapay zeka")) AND PUBYEAR >2014 AND PUBYEAR <2025 AND (LIMIT-TO (DOCTYPE,"ar")) AND (LIMIT-TO (SUBJAREA, "SOCI"))

Araştırma sorgu sürecinin görsel özeti Şekil 1'de gösterilmektedir. Şekilde WoS ve Scopus sorgularından başlayarak; makale ve konu filtreleri, birleştirme ve temizleme adımları ile son aşamada analize dâhil edilen nihai veri seti yer almaktadır.

Şekil 1. Araştırma İş Akış Diagramı

Araştırma, *bibliyometrik analiz* ve *metin madenciliği* yöntemlerinin birlikte kullanımına dayanmaktadır. Bibliyometrik analiz; yayınların yıllara göre dağılımı, en üretken yazar ve kurumlar, atıf ilişkileri, iş birliği ağlarını görünür kılmayı hedefleyen ve literatürde de çok yaygın olarak kullanılan bir yöntem olduğu ifade edilmektedir (Başal et al., 2025; Yiğit & Engin, 2025). Metin madenciliği ise, araştırma alanının kavramsal evrimini ortaya çıkarmakta (Song et al., 2025) ve YZ ve kişilerarası iletişim literatürünün geniş ölçekli bir panoramasını ortaya koyarak, tematik kümeler ve kavramsal yönelimler hakkında “bütüncül bir bakış (Kim et al., 2025)” sağlamaktadır. Bu iki yöntemin bir arada uygulanması, YZ ve kişilerarası iletişim literatürünün yalnızca niceliksel eğilimlerini değil, aynı zamanda kavramsal bağlantıları da sistematik biçimde analiz etmeye imkân tanımaktadır.

3. BULGULAR

Bulgular iki temel ekseninde ele alınmaktadır:

- Bibliyometrik: Yayınların yıllara, yazarlara, kurumlara, ülkelere ve atıf ilişkilerine göre incelendiği bibliyometrik analiz bulguları;
- Metin madenciliği: Anahtar kavramların birlikte kullanım örüntüleri, tematik kümeler ve söylemsel evrimlerin değerlendirildiği metin madenciliği bulguları.

3.1. Bibliyometrik Analiz Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde bibliyometrik analiz bulgularına yönelik; temel istatistikî verilere, en üretken yazar ile atıf dağılımına ve yazarlar arasındaki iş birliğine, alandaki en etkili dergilere, hangi kurumların ve ülkelerin bu alanda ön planda olduğuna dair veriler incelenecektir. Elde edilen temel istatistikî betimleyici veriler Tablo 1’de verilmektedir.

3.1.1. Temel İstatistikî Veriler

Bu kısımda, çalışmadaki verilerin, yayın sayısı (yıllara göre dağılım) ve atıf performans (ortalama atıf, yıllık atıf eğilimleri) gibi metrikleri incelenecektir.

Tablo 1. Araştırma verilerine ait tanımlayıcı bibliyometrik istatistikler

Değişkenler	Sonuçlar
TEMEL BİLGİLER	
Doküman Türü (makale)	260
Zaman aralığı	2015-2024
Kaynak sayısı (dergi)	172
Toplam doküman	260
Yıllık büyüme oranı (%)	39.75
Makale ortalama yaşı	3.45
Makale başına ort. atıf sayısı	31.56
YAZAR VERİLERİ	
Toplam yazar sayısı	940
Tek yazarlı yazar sayısı	34
YAZAR İŞBİRLİĞİ	
Tek yazarlı makale sayısı	35
Makale başına ort. ortak yazar	3.88
Uluslararası ortak yazarlık (%)	3.46
DOKÜMAN İÇERİĞİ	
Keywords Plus (ID)	1653
Yazar anahtar kelimeleri (DE)	911

2015-2024 yıllarını kapsayan dönemde, WoS ve Scopus veri tabanlarından elde edilip temizlenen toplam 260 makale, 172 farklı kaynaktan yayımlanmıştır. Bu makaleler, yaklaşık 940 farklı araştırmacı tarafından üretilmiş olup, literatürün zengin ve çok yazarlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Yazarların 34'ü tek yazarlı olarak çalışmalarını gerçekleştirdiği görülmektedir. Bununla birlikte, makale başına ortalama 3,88 ortak yazar düşmekte ve bu durum alandaki iş birliği eğilimini ortaya koymaktadır. Uluslararası ortak yazarlık oranının ise %3,46 gibi görece sınırlı düzeyde kalmıştır.

Makalelerin atıf performansı da önemli bir gösterge sunmaktadır. İncelenen dönemde yayımlanan çalışmaların makale başına ortalama atıf sayısı 31,56'dır. Literatürün yıllık büyüme oranı %39,75 olarak hesaplanmıştır.

Anahtar kelimeler düzeyinde ise, yazarların kullandığı 911 özgün anahtar kelime ve veri tabanlarının ürettiği 1.653 (Keywords Plus) anahtar kelime verilerinin olduğu tespit edilmiştir.

Yıllara göre makale ve atıf ortalamaları dağılımları (Tablo 2) ile yıllık bilimsel üretim grafiği (Şekil 2 ve Şekil 3) ayrıntılı olarak aşağıda incelenmektedir.

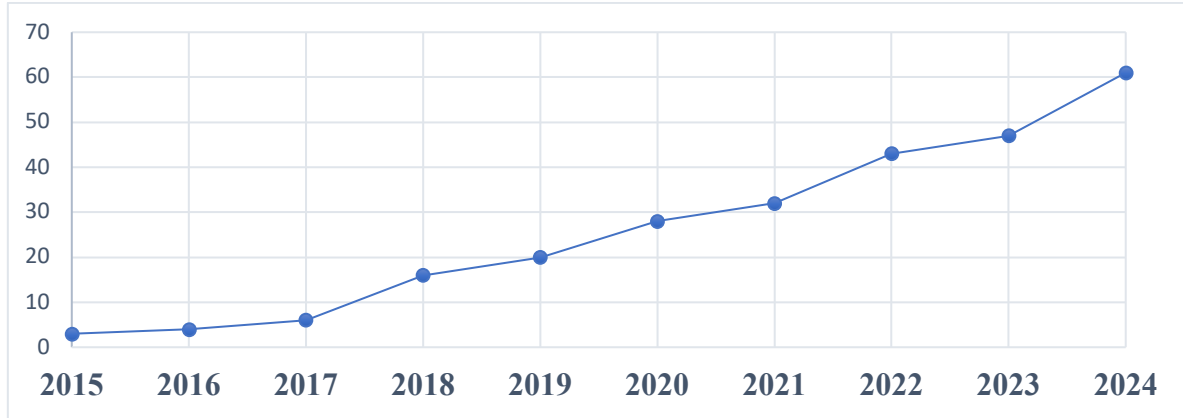
Tablo 2. Yıllara Göre Makale ve Atıf Dağılım Verileri

Yıl	Makale Sayısı (N)	Ortalama Atıf (MeanTCperArt)*	Ortalama Yıllık Atıf (MeanTCperYear)**	Atıf Verisi Olan Yıl Sayısı (CitableYears)
2015	3	47.67	4.33	11
2016	4	87.50	8.75	10
2017	6	42.67	4.74	9
2018	16	142.06	17.76	8
2019	20	45.65	6.52	7

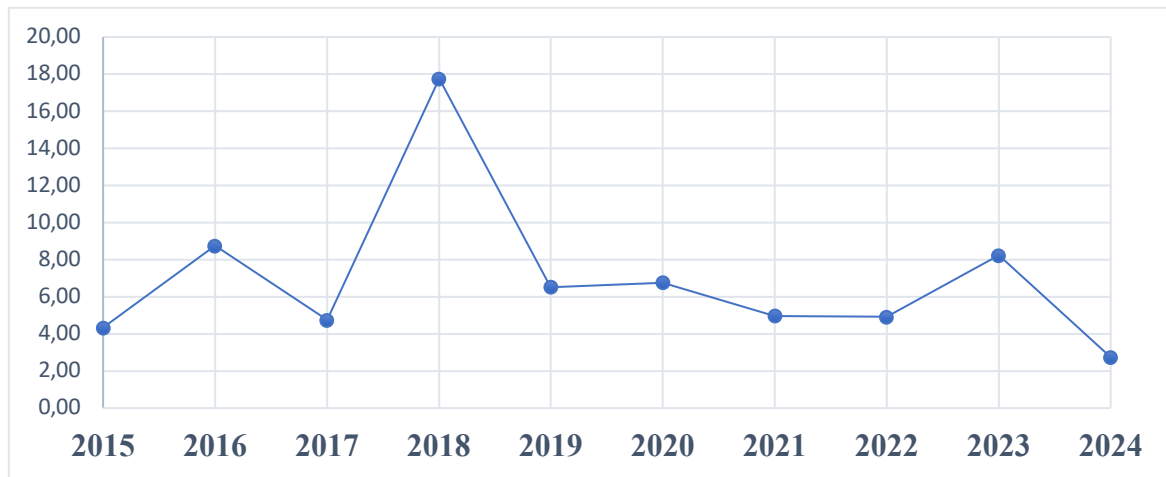
2020	28	40.54	6.76	6
2021	32	24.84	4.97	5
2022	43	19.67	4.92	4
2023	47	24.70	8.23	3
2024	61	5.48	2.74	2

* “MeanTCperArt” makale başına ortalama atfı, ***“MeanTCperYear” ise yıllık ortalama atfı değerini göstermektedir.

Şekil 2. Yıllara Göre Yayın Üretim Grafiği

Şekil 3. Yıllık Ortalama Atfı Dağılım Grafiği

Tablo 2, Şekil 2 ve Şekil 3 genel olarak incelendiğinde aşağıdaki analizlerin yapılması mümkündür:

2015-2017 dönemi: Erken yıllarda makale sayısı oldukça sınırlıdır (2015’te n=3, 2016’da n=4, 2017’de n=6).

2018 yılı: 2018’de yükselen üretim (n=16), aynı zamanda en yüksek atfı performansı ile dikkat çekmektedir (Tablo 2: MeanTCperArt=142.06; MeanTCperYear=17.76).

2019-2021 dönemi: 2019’dan itibaren yayın hacmi düzenli biçimde artmıştır (n=20’dan n=32’ye). Ancak ortalama atfı sayıları 45.65’ten 24.84’e gerilemiştir.

2022-2023 dönemi: Yayın sayılarında artış devam etmiştir (n=43 ve n=47). 2023 yılında yıllık ortalama atfı hızında dikkate değer bir yükseliş yaşanmıştır (Tablo 2: MeanTCperYear=8.23).

2024 yılı: 2024’te yayın sayısı en yüksek düzeye çıkmıştır (n=61). Ancak ortalama atfı değerleri daha düşük olduğu görülmektedir (Tablo 2: MeanTCperArt=5.48; MeanTCperYear=2.74).

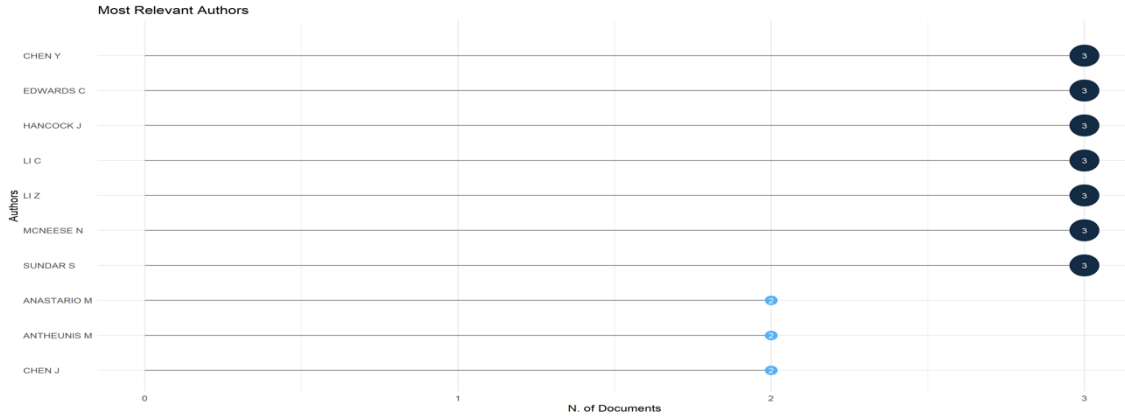
3.1.2. Yazar Analizleri

Bu analizde, en üretken (Tablo 3) ve araştırma evreni içerisinde en fazla atıf alan yazarların (Tablo 4) kimler olduğuna dair dağılımlar incelenecektir.

Tablo 3. En Fazla Makale Üreten 10 Yazar

Yazarlar	Makale Sayıları
CHEN Y	3
EDWARDS C	3
HANCOCK J	3
LI C	3
LI Z	3
MCNEESE N	3
SUNDAR S	3
ANASTARIO M	2
ANTHEUNIS M	2
CHEN J	2

Şekil 4. En Fazla Atıf Alan Yazarlar (İlk 10)

Tablo 3 ve Şekil 4 incelendiğinde, en üretken yazarların Chen Y, Edwards C, Hancock J, Li C, Li Z, McNeese N ve Sundar S gibi isimler olduğu ve her birinin yalnızca üç yayınlı öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca; Anastario M, Antheunis M ve Chen J gibi yazarların ise iki yayınlı listede yer alması, alanın çok yazarlı ve iş birliği içerisinde yayınların çıktığını göstermektedir.

Tablo 4. En Fazla Atıf Yapılan Yazarlar (10)

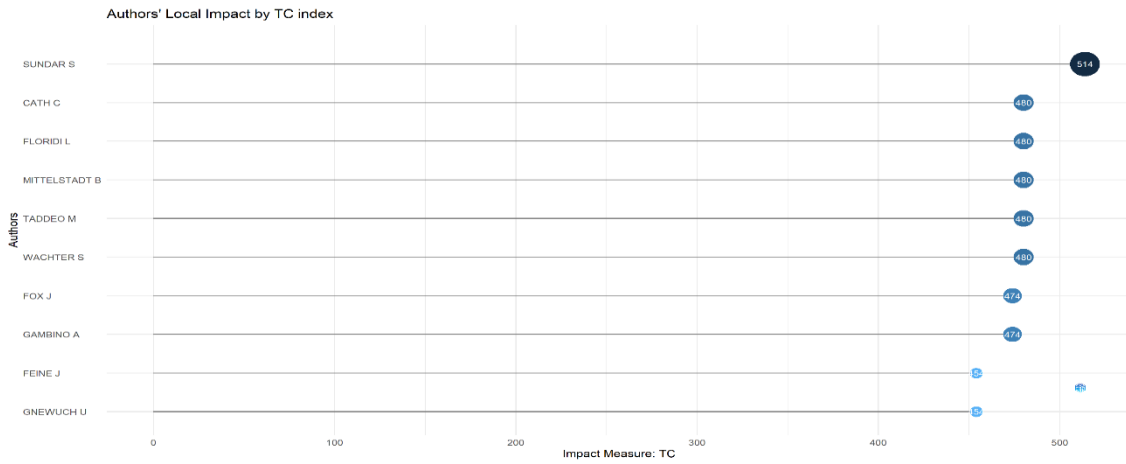
Yazarlar	Yıl	Toplam Atıf	Yıllık Ortalama Atıf
SUNDAR S	2018	308	38.500
HANCOCK J	2020	209	34.833
SUNDAR S	2016	173	17.300
EDWARDS C	2020	148	24.667
ANTHEUNIS M	2021	134	26.800
CHEN Y	2022	129	32.250
MCNEESE N	2023	66	22.000
HANCOCK J	2021	46	9.200

SUNDAR S	2022	33	8.250
ANTHEUNIS M	2019	28	4.000

Tablo 3’deki verilerde üretkenlik sıralamasında birçok yazarın üç yayınla aynı seviyede yer aldığı görülmektedir; ancak Tablo 4’deki verilere dair atıf performansına bakıldığında, Sundar, Hancock ve Edwards’ın öne çıkarak belirgin bir liderlik sergilemektedirler. Son yıllarda ise, Chen ve McNeese’nin makalelerinin hızla atıf almıştır. YZ ve kişilerarası iletişim alanındaki güncel tartışmaları şekillendiren konulara yönelik güçlü bir ilgi olduğunu göstermektedir. Mmetin analizine dair verilerin incelenme aşamasında yazarların hangi alanlarda daha çok çalışma yaptığı net bir şekilde irdelenecektir.

Aşağıdaki Şekil 5, araştırma kapsamına dahil edilen 260 makale arasında en fazla atıf alan yazarları göstermektedir.

Şekil 5. YZ ve Kişilerarası İletişim Alanında En Etkili Yazarlar

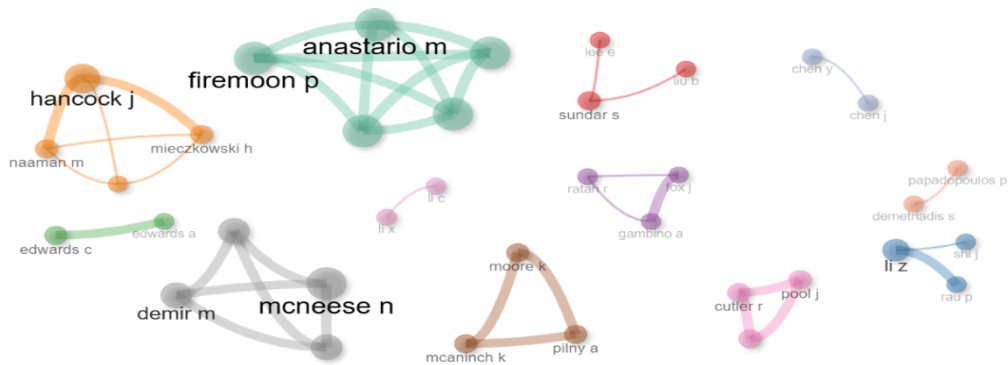

Şekil 5’e göre; Sundar S. 514 toplam atıf ile ilk sırada yer almaktadır. Cath C., Floridi L., Mittelstadt B. ve Taddeo M. her biri 480 atıf ile güçlü bir görünürlüğe sahip olduğunu sergilemektedirler. Wachter S. ve Fox J. 472 atıf ile onları takip etmektedir. Gambino A., Feine J. ve Gnewuch U. ise daha düşük toplam atıf sayılarına sahiptirler.

3.1.3. Yazar İş Birliği Analizi

Şekil 6’da görülen yazar iş birliği ağı, YZ ve kişilerarası iletişim alanındaki akademik üretimin iş birliği yapısını ortaya koymaktadır. Ağ grafiği incelendiğinde, literatürün büyük ölçüde küçük ve bağımsız araştırma grupları etrafında oluştuğu görülmektedir. Özellikle 4-5 yazarlı kümeler, alanın belirli alt başlıklarında (örneğin YZ aracılı iletişim, insan-makine iletişimi, sosyal robotlarla etkileşim) yoğunlaşan üretken araştırma ağını temsil etmektedir. Ağda ikili ve üçlü iş birliklerinin de önemli bir yer tuttuğu gözlenmektedir.

Şekil 6. Yazar İş Birliği Ağı

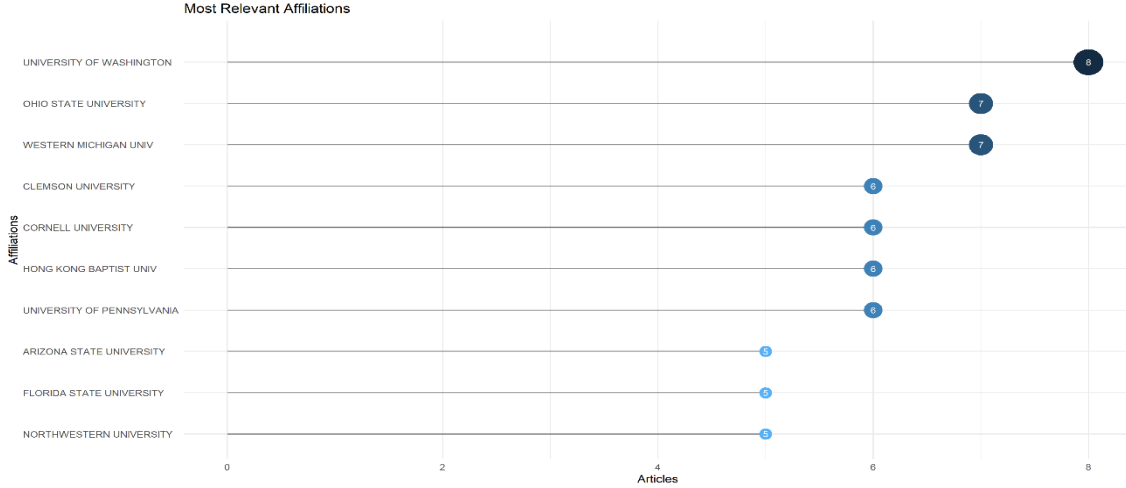

3.1.4. Kurum Analizi

3.1.4.1. En Üretken Kurumlar

YZ ve kişilerarası iletişim konulu yayınların kurumsal dağılımını gösteren aşağıdaki Şekil 7'ye bakıldığında, yayın üretiminin özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) merkezli üniversitelerde yoğunlaştığı görülmektedir.

Şekil 7. En Üretken Kurumlar

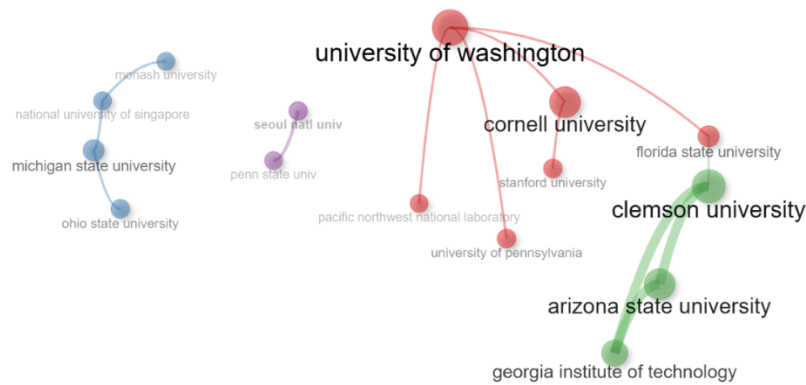

Washington Üniversitesi sekiz makale ile listenin başında yer almakta ve alanda lider konumdadır. Bu kurumu yedişer yayınla Ohio State ve Western Michigan Üniversiteleri takip etmektedir. Altı makale ile Clemson, Cornell, Hong Kong Baptist ve Pennsylvania Üniversiteleri de öne çıkan kurumlar arasındadır. Daha alt sıralarda ise beşer yayınla Arizona State University, Florida State University ve Northwestern University bulunmaktadır.

3.1.4.2. Kurum İş Birliği Analizi

Şekil 8'de görülen kümelenme yapısı, araştırmanın tanımlayıcı bibliyometrik istatistikler bulgularındaki (Tablo 1) uluslararası ortak yazarlık oranının %3,46 ile sınırlı kalmasıyla tutarlı olduğu, bu ağ analizinden tespit edilmektedir.

Şekil 8. Kurum İş Birliği Ağı

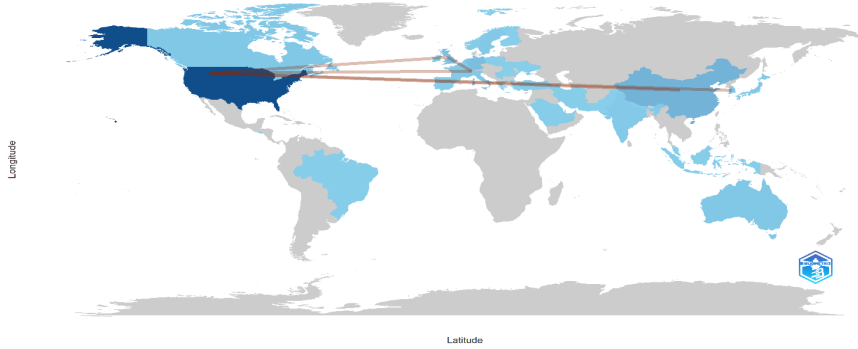

Ağdaki bağlantıların çoğu aynı ülke içindeki kurumlar arasında yoğunlaşmaktadır.

3.1.5. Ülkelerin İş Birliği Analizi

Ülkelerarası iş birliği haritası aşağıdaki Şekil 9'da yer almaktadır.

Şekil 9. Ülkelerarası İş Birliği Haritası Ağı

YZ ve kişilerarası iletişim alanındaki araştırmalarda ABD'nin koyu mavi renk ile merkezi bir konumda olduğunu göstermektedir. ABD, özellikle Batı Avrupa (Birleşik Krallık, Hollanda, Almanya) ve Asya (Çin, Japonya, Güney Kore) ülkeleriyle güçlü iş birlikleri geliştirmiştir. Bununla birlikte, Latin Amerika ve Afrika ülkelerinden sınırlı katkı bulunması, literatürde belirli bölgesel merkezler etrafında yoğunlaşan bir üretime işaret etmektedir. Haritadan Türkiye ile ilgili duruma bakıldığında, Türkiye'nin diğer ülkeler ile iş birliğinin çok fazla olmadığı görülmektedir. Türkiye'nin özellikle ABD ve Avrupa ile bağlantılar kurduğu, ancak bu bağlantıların yoğunluğunun az olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.6. Araştırma Verilerine Dahil Olan Yayınların Yayınlandığı Dergilerin Analizi

Araştırma kapsamına giren YZ ve kişilerarası iletişim konusundaki yayınların ait olduğu tüm dergiler içerisinde (n=172, Tablo 1) en çok yayın yapılan ilk on dergi aşağıdaki Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. En Fazla Yayın Yapılan Dergiler (10)

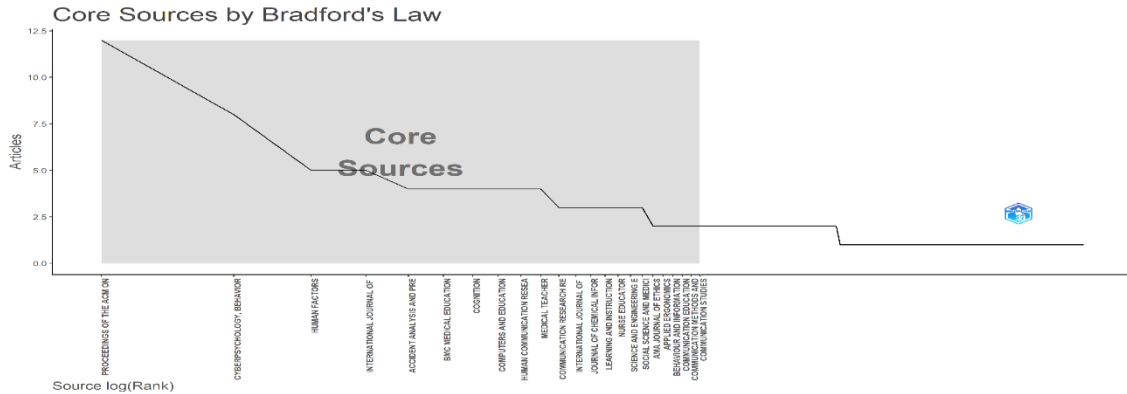
Dergiler	Makale Sayıları
Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction	12
Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking	8
Human Factors	5
International Journal of Human Computer Studies	5
Accident Analysis and Prevention	4
BMC Medical Education	4
Cognition	4
Computers and Education	4
Human Communication Research	4
Medical Teacher	4

Tablo 5 incelendiğinde, yayınların yer aldığı dergilerin disiplinlerarası nitelikte olduğu dikkat çekmektedir. En fazla yayının “Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction (n=12)” dergisinde yer alması, insan-makine etkileşimi odaklı çalışmaların merkezinde olduğunu göstermektedir (ACM, 2025). “Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking (n=8)” ise, sosyal-psikolojik boyutlarıyla öne çıkmaktadır (Liebert, 2025). “Human Factors (n=5)” ve “International Journal of Human Computer Studies (n=5)” gibi dergiler etkileşimin bilişsel ve ergonomik/tasarım yönlerini (Elsevier, 2025b; Sage, 2025), “BMC Medical Education (n=4)” ile “Computers and Education (n=4)” ise eğitim konusundaki uygulamaları ön plana çıkarmaktadır (BMC, 2025; Elsevier, 2025a).

Dergi analizlerinde sıklıkla başvuru alanı bir analiz türü ise Bradford Yasası'dır. Bradford Yasası'na göre, belirli bir alandaki yayınların büyük bir kısmı az sayıda çekirdek dergide yoğunlaşmakta, geri kalan yayınlar ise giderek artan sayıda daha az üretken dergilere dağılmaktadır (Brookes, 1969). Bu tanımdan yola

çıkarak, aşağıda bulunan Şekil 10'daki gibi Bradford Yasası'na göre YZ ve kişilerarası iletişim araştırma alanında hangi dergilerin “çekirdek kaynaklar” olarak öne çıktığını görebilmek mümkündür.

Şekil 10. Bradford Yasası'na Göre Dergi Kümelenmesi

Şekil 10 incelendiğinde; araştırma kapsamına giren yayınların az sayıda çekirdek dergi etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Üst sırada yer alan “Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction (n=12)” ve “Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking (n=8)” çekirdeğin omurgasını oluşturmaktadır. “Human Factors (n=5)” ve “International Journal of Human-Computer Studies (n=5)” dergiler ise ikinci halkada düzenli katkı veren kaynaklar olarak öne çıkmaktadır. Üçüncü çekirdek kısımda, çok sayıda dergide 1-2 makaleye karşılık gelen geniş ve dağınık bir dağılım olduğu görülmektedir.

3.2. Metin Madenciliği ve Kavramsal Yapı Analizleri

Bulguların ilk bölümü olan bibliyometrik analiz, alanın yapısal dinamiklerini ortaya koymaktadır. Akademik üretimin içerik ve kavramsal boyutlarını anlamak için ise metin madenciliği yöntemine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu aşamada; yayınların “öz, anahtar kelime ve başlıklarından” oluşan metin analizi değerlendirmeleri, literatürün kavramsal yapısını ve tematik eğilimlerini haritalandırmak amacıyla analiz edilecektir.

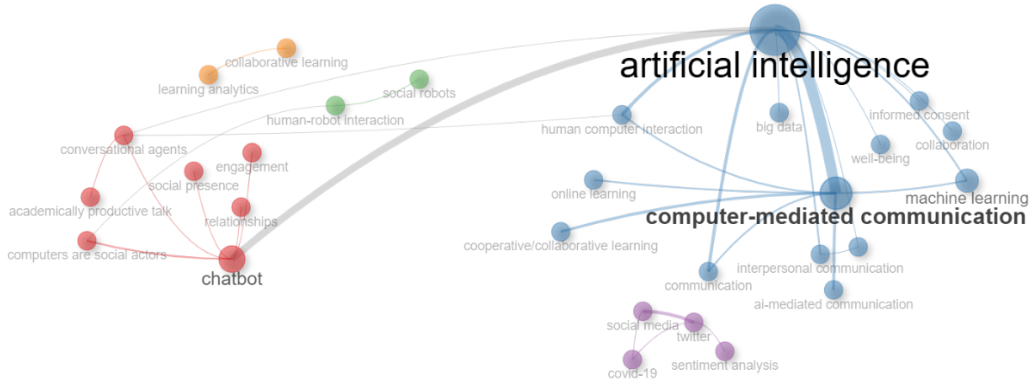
2015-2024 döneminde WoS ve Scopus'tan temizlenerek elde edilen 260 makalenin “anahtar kelimeleri (yazarların ve veritabanının tanımladıkları)” temel alınmıştır. Bulgular; en sık kullanılan ilk on anahtar kelime (Tablo 6 ve 7) ve oluşan eş-kelime ağı (Şekil 11), kelime bulutu ile göreceli yoğunluk dağılımları (Şekil 12) ve treemap (kelime ağacı haritası) (Şekil 13) üzerinde kapladıkları yüzdelik alanlar biçiminde analiz edilmiştir.

Tablo 6. Veri Tabanında (Keywords Plus) En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelimeler	Kullanım Sıklığı
human	105
interpersonal communication	94
communication	75
artificial intelligence (AI)	50
male	42
female	41
adult	35
machine learning (ML)	30
students	22
computer-mediated communication (CMC)	17

Tablo 6'daki kullanım sıklıkları incelendiğinde; “human (n=105)” anahtar kelimesinin en yüksek değere sahip olduğu; bunu “interpersonal communication (n=94)”, “communication (n=75)” ve “artificial intelligence (AI) (n=50)” kelimelerinin izlediği görülmektedir. Liste, “male (n=42)” ve “female (n=41)” ile devam etmekte;

Şekil 12. Ortak Kelime Ağı

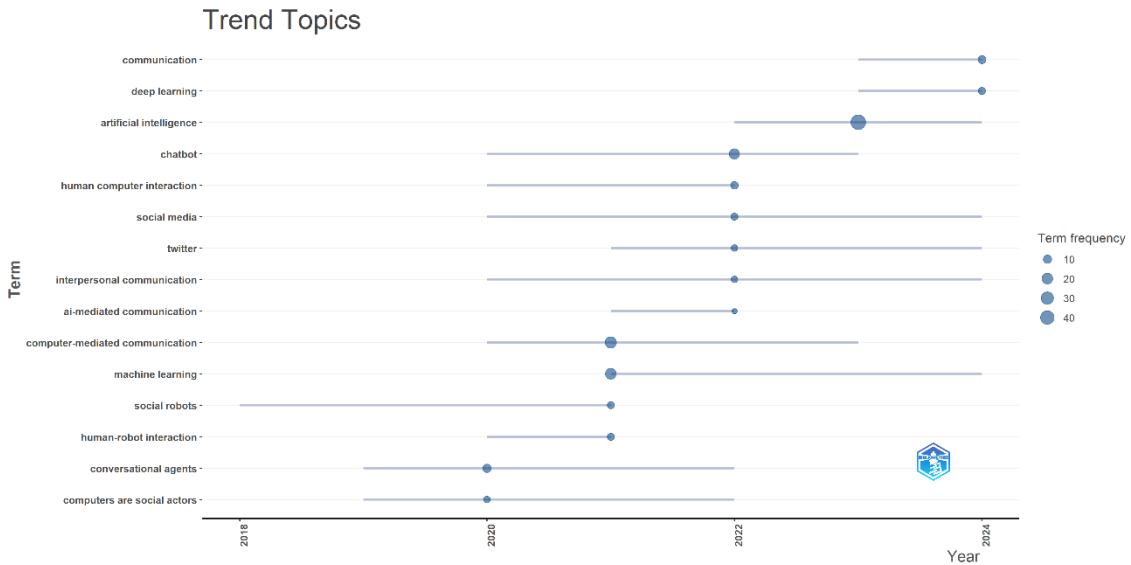

Şekil 12’deki ağ yapısında farklı renklerle işaretlenen kümeler, araştırma alanının alt tematik yönelimlerini ortaya koymaktadır. Ağdaki en büyük kümeyi oluşturan mavi grup, “artificial intelligence ve CMC” etrafında şekillenerek alanın kuramsal çekirdeğini temsil etmektedir. Hem klasik CMC literatürü hem de AI-MC/HMC tartışmaları burada birleşmektedir. Ayrıca etik/refah boyutları (well-being, informed consent) güçlü biçimde öne çıkmaktadır. Kırmızı grup, “chatbot ve conversational agents” kavramlarıyla YZ destekli etkileşimlerin kişilerarası iletişimde nasıl etkilendiğini ve sosyal varlık boyutlarını göstermektedir. Mor grup, “social media ve sentiment analysis” ile pandemi dönemi sonrası platform temelli çalışmalara işaret etmektedir. Yeşil grup, “social robots ve HRI” ile insan-makine iletişiminin somut ve gözlemlenebilir bir boyutunu ele almaktadır. Turuncu grup ise, “learning analytics ve collaborative learning” kavramları ile eğitim bağlamında YZ’nin öğrenme süreçlerine aracılığını yansıtmaktadır.

3.2.1. Trend Konulara Dair Analizler

Kavramların yıllar içerisindeki görünürlük ve kullanım sıklıklarındaki değişimlerin izlenmesi, araştırma alanındaki tematik yönelimlerin anlaşılması açısından kritik bir göstergedir. Bu kapsamda, 2015-2024 yılları arasında yayımlanan çalışmaların anahtar kelimeleri (authors keywords) temel alınarak yapılan trend konu analizi, alanın yıllar içerisindeki kavramsal evrimini ve araştırma gündeminde öne çıkan temaları ortaya koymaktadır (Şekil 13).

Şekil 13. Trend Konu Dağılımı

Şekil 13 incelendiğinde, araştırma alanında ele alınan kavramların yıllar içerisinde farklı odaklara yöneldiği görülmektedir. Erken dönemde (2018-2020), literatürde “social robots”, “human-robot interaction” ve “conversational agents” gibi kavramların öne çıktığı dikkat çekmektedir. 2020 sonrasında, “machine

learning” ve “computer-mediated communication” gibi kavramlar yüksek frekansla literatürde yer almaya başlamış; bu artış, teknik altyapının güçlenmesiyle birlikte YZ destekli iletişim ortamlarının kavramsal çerçevesinin de netleştiğini göstermektedir. Bu dönemdeki yoğunluk, alanın hem mühendislik hem de iletişim ekseninde eş zamanlı genişlediğini işaret etmektedir. 2022 ve sonrasında ise araştırma odağında belirgin bir değişim gözlenmektedir. “communication”, “deep learning”, “artificial intelligence”, “chatbot” ve “social media” gibi kavramların literatürde yoğunluk kazandığı görülmektedir. Bu durum, YZ teknolojilerinin gelişimi ile birlikte, araştırmaların teknik kavramlardan toplumsal, iletişim ve deneyim odaklı konulara doğru dönüşüm olduğunu göstermektedir. Özellikle “communication” kavramının en yüksek frekansla ve güncel yıllarda öne çıkması, YZ-kişilerarası iletişim kesişiminde insan merkezli yaklaşımların güçlendiğine işaret etmektedir. Ayrıca “ai-mediated communication” ve “interpersonal communication” kavramlarının da son dönemdeki yükselişi, alandaki teorik çerçevelerin genişlediğini ve teknik araçların artık iletişim süreçleri içinde anlamlandırılmaya başlandığını göstermektedir. Bu eğilim hem kavramsal çeşitlenmenin hem de metodoloji açısından artışın olduğunu ortaya koymaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Tartışma

Araştırma, 2015-2024 yılları arasında YZ ve kişilerarası iletişim alanındaki bilimsel üretimi bibliyometrik ve metin madenciliği yöntemleriyle incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre, alanın son on yılda hızlı bir şekilde büyüdüğünü ve bu büyümenin hem teknik hem de iletişim konularında geliştiğini göstermektedir. Ancak bu niceliksel artışın arkasında; belirgin tematik yönelimler, belirli araştırmacı gruplarının öncülüğü ve yapısal eğilimler bulunmaktadır.

Benzer biçimde Hancock et al. (2020) ve Sundar (2020) tarafından yapılan uluslararası çalışmalarda da yapay zekâ destekli kişilerarası iletişim araştırmalarının 2018 sonrası dönemde hızla arttığı, teknik temaların iletişim ve toplumsal yönelimlerle bütünleştiği vurgulanmıştır. Mevcut çalışma, bu genel eğilimi doğrulamakta; ayrıca Türkçe literatürdeki üretim oranlarını ve tematik yönelimleri ortaya koyarak alana ulusal ölçekte özgün bir katkı sunmaktadır.

Yayınların yıllık üretim oranlarındaki değişimi, alanın gelişim evrelerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. 2015-2017 döneminde sınırlı sayıda çalışma yapılmış (ör. 2016’da yalnızca 4 makale); ancak bu çalışmalar yüksek ortalama atıf değerleri (87.50) elde etmiştir. Bu durum, alanın ilk evrelerinde birkaç öncü çalışmanın önemli rol oynadığını düşündürmektedir. 2018 yılına gelindiğinde ise üretim belirgin biçimde artmış (n =16) ve aynı zamanda en yüksek ortalama atıf performansına (142.06) ulaşılmıştır. Bu sıçrama, literatürde AI-CMC eksenindeki teorik çerçevesinin netleşmeye başladığı bir döneme denk gelmektedir (Hancock et al., 2020; Sundar, 2020). 2019-2021 dönemine gelindiğinde yayın sayıları düzenli biçimde artarken, atıf ortalamalarında gerileme yaşanmıştır. Bu düşüşün nedeni ise yeni çalışmaların henüz yeterince atıf almaması ile açıklanabilir. 2022-2023 yıllarında yıllık ortalama atıf hızındaki artış, güncel yayınların kısa sürede görünürlük kazandığını göstermektedir. 2024 yılında ise üretim rekor düzeye çıkmasına karşın (n=61), atıf değerleri doğal olarak düşmüştür; bu durumun da nedeni yeni çalışmaların olması ve yayınların zamana bağlı alıntılanma sürecinin olacağını göstermektedir.

Bu yönüyle mevcut çalışmanın bulguları, uluslararası literatürdeki üretim ve atıf eğilimleriyle paralellik göstermektedir. Ancak Türkçe literatürün yıllık üretim hacmi ve atıf yoğunluğu hâlâ düşük düzeydedir. Bu fark; araştırma fonları, uluslararası işbirliği eksikliği ve dil bariyerleri gibi yapısal nedenlerle açıklanabilir.

Bulgulardaki Tablo 4 ve Şekil 4’e göre; alanda belirgin “çekirdek yazar grubu” henüz oluşmamıştır. “Sundar, Hancock ve Edwards” gibi isimler yüksek atıf metrikleriyle önde olduğu ve üretkenlik açısından çok sayıda yazarın üç yayına eşitlendiği görülmüştür. Bu durum, literatürün belirli bir grup etrafında yoğunlaşmadığını, aksine farklı disiplinlerden gelen araştırmacıların katkılarıyla şekillendiğini göstermektedir. Özellikle “Hancock ve Sundar”, insan-YZ etkileşimi konusundaki ampirik çalışmalarıyla (Hancock et al., 2020; Sundar, 2020) alandaki yönelimleri etkilemiştir. Ayrıca “Cath, Floridi, Mittelstadt ve Taddeo” gibi yazarların yüksek atıf oranları; “etik, mahremiyet ve toplumsal sorumluluk” temalarının literatürde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir (Cath et al., 2018; Meyer et al., 2016; Mittelstadt et al., 2016).

Bu sonuç, uluslararası bulgularla büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak mevcut çalışmada, etik ve mahremiyet temalarının Türkçe literatürde daha sınırlı ele alındığı; buna karşın “duygu analizi” ve “chatbot

etkileşimi” gibi uygulamalı konuların daha baskın olduğu görülmektedir. Bu durum, alandaki araştırma yönelimlerinin henüz teorik değil, uygulama ağırlıklı ilerlediğini göstermektedir.

Kurumlar düzeyinde en üretken birimlerin büyük ölçüde ABD merkezli olması, bu ülkenin alanın gelişiminde merkezi bir konumda olduğunu göstermektedir. “Clemson, Cornell, Pennsylvania ve Hong Kong Baptist” gibi üniversiteler; hem iletişim hem de YZ uygulamaları açısından güçlü araştırma merkezlerine sahiptir (National Science Foundation, 2025). Uluslararası ortak yazarlık oranının ise sınırlı düzeyde kalması (%3,46, Tablo 1), alandaki araştırmaların daha çok yerel ya da ulusal düzeyde yürütüldüğünü işaret etmektedir. Türkiye’nin de artan akademik ilgisine rağmen küresel iş birliği ağlarında sınırlı konumda yer aldığı görülmektedir.

Bu bulgu, Türk araştırma ekosisteminin küresel iletişim ağına entegrasyonunun henüz sınırlı olduğunu göstermekte ve uluslararası literatürde vurgulanan (ör. Hancock et al., 2020) çok-disiplinli işbirliği çağrılarıyla örtüşmektedir.

En fazla yayın yapılan dergi analizine göre, literatür teknik, sosyal, psikolojik ve pedagojik boyutlara doğru yayılan disiplinlerarası bir alan sergilemektedir. Çalışmaların büyük bir kısmı belirli birkaç dergide yoğunlaşmaktadır. Bradford analizi de bu durumu doğrulamakta; çekirdek dergi kümesinin sınırlı, ancak çevresel literatürün oldukça geniş olduğunu göstermektedir. Bu durum, alanın henüz tam anlamıyla kurumsallaşmış bir yayın ağına kavuşmadığını; ancak disiplinlerarası bir genişleme içinde olduğunu düşündürmektedir.

Anahtar kelime analizleri ve ortak kelime ağları, literatürün tematik yapısını net biçimde ortaya koymaktadır. “artificial intelligence”, “machine learning” ve “communication/CMC” ekseninde yoğunlaşan kelime kullanımı, çalışmalarda hem teknik hem de iletişim merkezli temaların birlikte ele alındığını göstermektedir. Bu dağılım, AI-MC ve HMC yaklaşımlarıyla uyumlu olduğu görülmüştür. Ortak kelime ağında, bir tarafta AI-CMC eksenine dayalı teorik çekirdek var iken diğer tarafta chatbot etkileşimi, sosyal medya-duygu analizi ve sosyal robotlar gibi çevresel kümeler yer almaktadır. Bu yapı, alanın hem kuramsal tartışmalarını hem de uygulama alanlarını birlikte geliştirdiğini göstermektedir.

Bu yönüyle mevcut analiz, uluslararası çalışmalarda görülen tematik kümelenmelerle benzer bir yapı sunmaktadır (ör. Kim et al., 2025; Song et al., 2025). Ancak mevcut çalışma, Türkçe yayınların bu temalara eklemlenme biçimini ve dönemseller kaymaları detaylı biçimde ortaya koyarak literatürdeki özgün yerini belirginleştirmektedir.

Trend konu analizine ilişkin bulgular, literatürdeki kavramsal odakların zaman içinde nasıl evrildiğini göstermesi açısından Tablo 2, Şekil 2 ve Şekil 3’teki yıllara göre yayın ve atıf eğilimleriyle birlikte değerlendirildiğinde daha bütüncül bir tablo ortaya çıkmaktadır. Erken dönemde (2015-2017) yayın sayısının oldukça sınırlı olduğu (n=3-6) ve atıf değerlerinin birkaç öncü çalışmanın etkisiyle yükseldiği bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde trend analizinde öne çıkan “social robots”, “human-robot interaction” ve “conversational agents” gibi kavramlar, alanın başlangıçta daha çok insan-makine etkileşiminin somut biçimlerine ve teknik alana odaklandığını göstermektedir. 2018 yılında yayın sayısındaki belirgin artış (n=16) ve yüksek ortalama atıf performansı (MeanTCperArt=142.06) ile eş zamanlı olarak trend analizinde “machine learning” ve “computer-mediated communication” gibi kavramların öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu benzerlik; teknik altyapıdaki ilerlemelerin, YZ destekli iletişim süreçlerine yönelik teorik çalışmaların gelişiminde belirleyici bir dönüm noktasını işaret etmektedir. AI-CMC’nin belirginleşmesi, literatürdeki görünürlüğün ve etki düzeyinin artmasında önemli bir etkidir. 2019-2021 döneminde yayın hacmi düzenli biçimde artarken (n=20-32), ortalama atıf düzeylerinde gerileme yaşanmıştır. Bu durum, trend analizinde de teknik kavramların yerini iletişimsel çerçevelerin almaya başlamasıyla örtüşmektedir. Literatüre yeni gelen çalışmaların henüz alıntılanma durumu olmamasından kaynaklı, araştırmaların odak noktasında “ai-mediated communication” ve “interpersonal communication” gibi kavramların görünürlük kazanması sonucunda alanın teorik boyutunun güçlenmeye başladığını göstermektedir. 2022 ve sonrasında ise; yayın sayılarındaki hızlı artış (n=43 ve 61) ve yıllık atıflardaki hızlı yükselme ile birlikte trend analizinde “communication”, “deep learning”, “artificial intelligence”, “chatbot” ve “social media” kavramlarının da önemli hale geldiği görülmektedir. Bu eşzamanlılık, yapay zekâ teknolojilerinin olgunlaşmasına paralel olarak literatürün teknik kavramlardan toplumsal, iletişimsel ve deneyim odaklı konulara doğru yöneldiğini düşündürmektedir. Özellikle “communication” kavramının güncel dönemde en yüksek frekansa ulaşması, alanın merkezine insan etkileşimi gibi kuramsal tartışmaların girdiğini göstermektedir. Bu karşılaştırmalı değerlendirme, tematik

evrim ile yayın-atıf dinamikleri arasında güçlü bir korelasyon olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmalar teknik konularda gelişmiş, zaman içinde hem teorik hem de toplumsal konulara doğru genişlemiştir. Bu genişleme de yayın üretim hacmi ve görünürlük göstergelerinde karşılığını bulmuştur.

YZ ve kişilerarası iletişim alanındaki bu hızlı genişleme, gelecekte daha güçlü uluslararası ağların, tematik derinleşmenin ve metodolojik çeşitlenmenin oluşacağına işaret etmektedir.

Sonuç

Araştırmanın genel sonuçlarına göre, yapay zekâ ve kişilerarası iletişim alanında son on yılda önemli bir dönüşüm yaşandığı görülmektedir. Alanın hızlı büyümesi, teknik ilerlemelerin sosyal ve iletişimsel süreçlerle bütünleştiğini göstermektedir. Bibliyometrik analiz sonuçları, çalışmaların hem tematik çeşitlilik hem de metodolojik yaklaşım açısından genişlediğini ortaya koymuştur.

Alan genelinde yapay zekâ ve kişilerarası iletişim temalı çalışmaların teknik ve sosyal boyutları iç içe geçtiği görülmektedir. Bu nedenle, disiplinlerarası bir yaklaşımın zorunlu hale geldiği söylenebilir. Türkçe literatürde yapılacak çalışmaların uluslararası işbirlikleriyle desteklenmesi, alandaki görünürlüğü ve kuramsal çeşitliliği artıracaktır. Bu bağlamda, hem bilimsel hem etik temelli bir üretim yaklaşımının teşvik edilmesi, gelecekteki araştırmalar için güçlü bir zemin oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- ACM. (2025). *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*. <https://dl.acm.org/journal/pacmhci>
- Akbulut, D. (2024). Yapay zeka ve iletişime etkileri. *Pr Atölye*, 8, 1–78.
- Andresen, S. L. (2002). John McCarthy: Father of AI. *IEEE Intelligent Systems*, 17(5), 84–85. <https://doi.org/10.1109/MIS.2002.1039837>
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959–975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Avcı, Ö. (2023). *Duygusal zeka ve iletişim*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Aziz, A. (2010). *İletişime giriş*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Başal, S., Güven, E., & Tamer, E. (2025). Kriz Yönetimi Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Resilience*, 9(1), 129–139. <https://doi.org/10.32569/resilience.1651211>
- BMC. (2025). *BMC Medical Education*. <https://bmcmmededuc.biomedcentral.com/about>
- Brookes, B. C. (1969). Bradford's law and the bibliography of science. *Nature*, 224(5223), 953–956. <https://doi.org/10.1038/224953a0>
- Cath, C., Wachter, S., Mittelstadt, B., Taddeo, M., & Floridi, L. (2018). Artificial Intelligence and the 'Good Society': the US, EU, and UK approach. *Science and Engineering Ethics*, 24(2), 505–528. <https://doi.org/10.1007/s11948-017-9901-7>
- Çeber, B. (2023). *Yapay Zeka ve Halkla İlişkiler: Kullanım Alanları, Etki, Sınır ve Zorluklar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çeber, B. (2024). *Yapay Zekâ Etiği ve İletişim: Sorunlar, Sınırlar ve Zorluklar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çetinkaya, B. (2017). *Etkili iletişim için gerekçeli yaşamak*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chaturvedi, R., Verma, S., Das, R., & Dwivedi, Y. K. (2023). Social companionship with artificial intelligence: Recent trends and future avenues. *Technological Forecasting and Social Change*, 193(April 2023), 122634. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122634>
- Çitil Gürel, E. (2015). *Kişilerarası iletişimde kendini açma ve özsaygı ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Demir, G. (2013). *Kişilerarası iletişimde duygu yönetiminin rolü: öğretmen-öğrenci iletişimi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Doğan, A. (2002). *Yapay zeka*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133(May), 285–296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Elsevier. (2025a). *Computers & Education*. <https://www.sciencedirect.com/journal/computers-and-education>
- Elsevier. (2025b). *International Journal of Human-Computer Studies*. <https://www.sciencedirect.com/journal/international-journal-of-human-computer-studies/about/aims-and-scope>
- Erdoğan, İ. (2002). *İletişimi Anlamak*. Erk Yayıncılık.
- Günel, H. (2023). *Hukuki açıdan yapay zeka*. Ankara: Adalet Yayınları.
- Gunkel, D. (2012). Communication and Artificial Intelligence: Opportunities and Challenges for the 21st Century. *Communication 1*, 1(1), 5–26. <https://doi.org/10.7275/R5QJ7F7R>
- Gürkan, S., & Aydoğan, D. (2024). *İşletme ve yapay zeka*. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Gürüz, D., & Temel Eğinli, A. (2008). *Kişilerarası iletişim: Bilgiler-Etkiler-Engeller* (1.bs.). Nobel Yayınları.
- Guzman, A. L., & Lewis, S. C. (2020). Artificial intelligence and communication: A Human–Machine Communication research agenda. *New Media and Society*, 22(1), 70–86. <https://doi.org/10.1177/1461444819858691>
- Haenlein, M., & Kaplan, A. (2019). A brief history of artificial intelligence: On the past, present, and future of artificial intelligence. *California Management Review*, 61(4), 5–14. <https://doi.org/10.1177/0008125619864925>
- Hancock, J. T., Naaman, M., & Levy, K. (2020). AI-Mediated Communication: Definition, Research Agenda, and Ethical Considerations. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 25(1), 89–100. <https://doi.org/10.1093/jcmc/zmz022>
- Hudaya, M., Nordiansyah, M., Hudaya, M., Nor, W., Yuliastina, M., & Nordiansyah, M. (2025). Exploring Stunting in South Kalimantan Province Using R Programming-Based Data Visualization. *Kesmas*, 20(3), 213–221. <https://doi.org/10.7454/kesmas.v20i3.2267>
- Kaku, M. (2012). *Physics of the future : how science will shape human destiny and our daily lives by the year 2100*. New York: Anchor Books.
- Kavut, S. (2024). *Yapay Zekâ ve İletişim*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kim, J., Koo, B., Nam, M., Jang, K., Lee, J., Chung, M., & Song, Y. (2025). Text Mining Approaches for Exploring Research Trends in the Security Applications of Generative Artificial Intelligence. *Applied Sciences*, 15(3355), 1–24.
- Kıvanç, T., & Akıncı Çötök, N. (2024). Dijital iletişim ve deepfake. In A. İşman, M. Öztunç, & N. Akıncı Çötök (Eds.), *İletişim Çalışmaları 2024* (pp. 60–67). İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Koçyiğit, A., & Darı, A. B. (2023). Yapay Zekâ İletişiminde ChatGPT: İnsanlaşan Dijitalleşmenin Geleceği. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 427–438. <https://doi.org/10.30692/sisad.1311336>

- Küsbeci, P. (2021). *İşletmelerde yapay zeka*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Liebert, M. A. (2025). *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. <https://home.liebertpub.com/publications/cyberpsychology-behavior-and-social-networking/10/overview>
- McCarthy, J., Minsky, M. L., Rochester, N., & Shannon, C. E. (1955). A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence. *AI Magazine*, 27(4), 1–13.
- Meyer, J., Miller, C., Hancock, P., De Visser, E. J., & Dorneich, M. (2016). Politeness in machine-human and human-human interaction. *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society*, 279–283. <https://doi.org/10.1177/1541931213601064>
- Mittelstadt, B. D., Allo, P., Taddeo, M., Wachter, S., & Floridi, L. (2016). The ethics of algorithms: Mapping the debate. *Big Data and Society*, 3(2), 1–21. <https://doi.org/10.1177/2053951716679679>
- Moor, J. (2006). The Dartmouth College Artificial Intelligence Conference: The Next Fifty Years. *AI Mag.*, 27(4), 87–91. <https://doi.org/10.1609/aimag.v27i4.1911>
- Murugesan, S. (2025). The Turing Test at 75: Its Legacy and Future Prospects. *IEEE Intelligent Systems*, 40(1), 20–24.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim sözlüğü*. Bilim ve Sanat.
- Nabiyev, V., & Erümit, A. K. (2022). Yapay zekanın temelleri. In V. Nabiyev & A. K. Erümit (Eds.), *Eğitimde yapay zeka: kuramdan uygulamaya* (pp. 2–35). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- National Science Foundation. (2025). *National AI Research Institutes*. https://nsf-gov-resources.nsf.gov/2023-08/AI_Research_Institutes_Map_2023_0.pdf?utm_source
- Neşeli, S., & Terzioğlu, H. (2023). *Mühendislikte Yenilikçi Yaklaşımlar-2*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özbek, A. (2023). Yapay zeka ile eğitimin geleceği. In M. U. Demirezen (Ed.), *Yarının Teknolojik Vizyonu ve Yapay Zeka*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özgen, E., & Yılmaz Tiryaki, E. (2024). Halkla İlişkiler Alanında Kullanılabilecek Yapay Zekâ Destekli Araçlar Üzerine Bir İnceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(1), 88–122.
- Özkan, M. (2009). *İnsan, iletişim ve dil*. Akademik Kitaplar.
- Öztemel, E. (2020). Yapay Zekâ ve İnsanlığın Geleceği. In M. Şeker, Y. Bulduklu, C. Korkut, & M. Doğrul (Eds.), *Bilişim Teknolojileri ve İletişim: Birey ve Toplum Güvenliği* (pp. 96–112). TÜBA.
- Parlak, N. (2014). *Reflections Of Psychological Changes On Interpersonal Communication*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Penrose, R. (2023). *Kralın Yeni Aklı : Bilgisayar Zeka ve Fizik Yasaları*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Russell, S., & Norvig, P. (2024). *Yapay Zeka Modern Bir Yaklaşım*. Ankara: Palme Yayınları.
- Sage. (2025). *Human Factors*. <https://journals.sagepub.com/home/HFS>
- Saki, Ş., & Köroğlu, M. A. (2024). Yapay Zeka ve Dijital Teknolojilerin Sosyal Hizmet Uygulamalarında Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 10(2), 149–171.
- Salmanpour, M. R., Alizadeh, M., Mousavi, G., Rahmim, A., Member, S., & Hacıhalilolu, I. (2025). Machine Learning Evaluation Metric Discrepancies Across Programming Languages and Their Components in Medical Imaging Domains : Need for Standardization. *EEE Access*, 13, 47217–47229.
- Sarioğlu, E. B., & Gürege, E. P. (2024). Duygusal Yalnızlığa Bir Çözüm Olarak Chatgpt: Kişilerarası İletişimin Yeni Aracı. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı*, 81–107. <https://doi.org/10.17829/turcom.1360418>
- Sezerer Albayrak, E. (2025). Communication Revolution : The Rising Power of Human Interaction with Artificial Intelligence. *International Social Sciences Studies Journal*, 11(5), 794–803.
- Song, X., Tingchi Liu, M., & Sajtos, L. (2025). Privacy with multi-dimensions : a literature review with text-mining approach. *Journal of Research in Interactive Marketing*, 1–19. <https://doi.org/10.1108/JRIM-10-2024-0474>
- Sundar, S. S. (2020). Rise of Machine Agency: A Framework for Studying the Psychology of Human-AI Interaction (HAI). *Journal of Computer-Mediated Communication*, 25(1), 74–88. <https://doi.org/10.1093/jcmc/zmz026>
- Vardarlier, P. (2022). İnsan kaynakları yönetiminde yapay zeka. In M. G. Bitmiş, Ö. Dinç Cavlak, & M. M. Bayar (Eds.), *İşletme yönetiminde yapay zeka* (pp. 39–51). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yazıcı, F., & Köseadağ, M. S. (2024). *İletişim Çalışmalarında Dijital Dönüşüm ve Yapay Zekâ*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yazıcı, T. (2015). Kişilerarası iletişimde anlık mesajlaşma uygulamalarının yeri: WhatsApp uygulaması ile ilgili üniversite öğrencileri üzerine bir inceleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(4), 2015. <http://dergipark.gov.tr/ijsser>
- Yiğit, G., & Engin, O. (2025). Endüstri 5.0 İle Sürdürülebilir Liğinsatlanması: Bir Bibliyometrik Analiz. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 23–46. <https://doi.org/10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd>
- Yıldız, E. (2021). İletişim Alanındaki Yapay Zekâ Konulu Tezlerin İncelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 605–618. <https://doi.org/10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd>
- Yoşumaz, İ. (2025). Generative Artificial Intelligence and Usage in Academia. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(1), 1–24. <https://doi.org/10.18069/firatsbd.1423208>